

**Brief namens Pax Christi, NiZA, Care-NL, Cordaid, IRENE, Kerk in Actie, Landelijke India
Werkgroep en Novib. p/a NiZA, postbus 10707, 1001 ES Amsterdam**

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Vaste kamercommissie voor Buitenlandse Zaken
En de vaste kamercommissie voor Economische Zaken
T.a.v. <naam kamerlid>
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp: kamerbrief 'ondernemen in conflictgebieden'
Kenmerk: niza 040528.1/js

Amsterdam, 28 mei 2004

Geacht kamerlid,

Onze organisaties en uw kamer (o.a. tijdens het Algemeen Overleg Afrika d.d. 24 april 2003) pleiten al geruime tijd voor een nota 'Ondernemen voor Vrede'. Dit pleidooi heeft geresulteerd in de notitie 'Ondernemen in Conflictgebieden'¹. Op 29 Juni bespreekt uw kamer deze nota tijdens een Algemeen Overleg met de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, de Minister van Buitenlandse Zaken en met de Minister van Economische Zaken. Graag delen wij daarom onze gedachten over de nota met u.

1. De naam 'Ondernemen in Conflictgebieden' is opmerkelijk neutraal gezien de nadrukkelijke wens van uw Kamer, NGOs en VNO-NCW om tot beleid te komen dat kwaadwillende bedrijven aanpakt en goedwillende bedrijven helpt zich in te zetten voor vrede en stabiliteit. Met 'Ondernemen voor Vrede' als titel en uitgangspunt, was de nota zeker meer sturend geweest. Deze nota zien wij als een aanzet voor beleid, niet als een volwassen beleid. Een volwassen beleid in dezen biedt eenduidig voorschriften en richtsnoeren aan overheid, maatschappelijke organisaties, en bedrijven om samen te werken aan ondernemen voor vrede. Deze nota doet dat niet.
2. Oorzaak voor het gebrek aan sturing is misschien dat deze notitie een internationaal novum is; geen ander land heeft een beleidsnotitie over dit belangrijke onderwerp. Wij juichen dit initiatief toe. De notitie rept van een pro-actieve bijdrage van Nederland aan een internationale aanpak.² Graag vernemen wij van de ministers welke bijdragen zij precies voor ogen hebben. Een goed begin zou zijn om de aanbevelingen van het VN-expert panel inzake de plundering van grondstoffen uit de DRC uit te voeren. Daarnaast zijn wij benieuwd naar de rol die de ministers zien weggelegd voor de diplomatieke posten. Een land als Soedan - waar oliewinning een bron van conflict is terwijl Nederland en de EU zich inspannen om vrede te bereiken – leent zich voor een initiatief om de private sector te engageren in de bouw aan vreedzame ontwikkeling.
3. De notitie stelt: *"Een bedrijf dient door zijn activiteiten bij te dragen aan maatschappijopbouw en zich in ieder geval te onthouden van activiteiten die deze processen ondermijnen."*³. Echter bij ondernemen in conflictgebieden *"bestaat het gevaar dat zij [bedrijven] daarbij zowel lokale als internationale regels die hen binden, overtreden."*⁴ Deze tegenstelling toont de noodzaak van een volwassen overheidsbeleid voor 'ondernemen voor vrede'. Immers, onder het internationale recht is het de primaire taak van de overheid te verzekeren dat mensenrechten worden gerespecteerd. Wanneer een nationale overheid naleving van mensenrechten niet kan verwezenlijken, verplicht dat de andere leden van de samenleving, waaronder onderneming, naar vermogen bij te dragen. Het land

¹ 'Ondernemen in conflictgebieden', Tweede Kamer verg.jaar 2003-2004, 29 439, nr. 1

² 'Ondernemen in conflictgebieden', pag. 3.

³ Ibidem, pag. 9.

⁴ Ibidem. Pag. 6.

**Brief namens Pax Christi, NiZA, Care-NL, Cordaid, IRENE, Kerk in Actie, Landelijke India
Werkgroep en Novib. p/a NiZA, postbus 10707, 1001 ES Amsterdam**

waar de internationale onderneming juridisch zetelt heeft de plicht te voorkomen dat deze onderneming elders mensenrechten schendt.

4. Internationale richtsnoeren en regelgeving dienen als vluchtheuvel voor bedrijven en maatschappelijke organisaties in een wetteloze omgeving die een conflictgebied is.⁵ Deze regelgeving kent echter vaak een beperkte toepasbaarheid (de *UN Global Compact* bevat bijvoorbeeld geen verwijzing naar conflictsituaties), gelden een beperkte groep (*Voluntary Principles* betreffen enkel de kleine groep betrokken bedrijven en landen), of zijn niet eenduidig (zie de discussies over de uitleg OESO richtlijnen m.b.t. betrokkenheid bedrijven bij plundering van de DRC⁶). De nota noemt met instemming de noodzaak van de ontwikkeling van “*een eenduidig juridisch kader dat wereldwijd dwingend van toepassing is*”.⁷ Het stoort ons dat de overheid in de opvolgende zin bij voorbaat de handdoek in de ring gooit: “*Het nadeel van deze aanpak is [...] dat veel tijd verloren zal gaan met het ontwikkelen van een dergelijk juridisch kader. De haalbaarheid ervan mag bovendien worden betwijfeld.*”⁸ ‘Kan niet’ is de beste vriend van ‘wil niet’. De relatief nieuwe ‘ontwerp VN Normen voor Mensenrechten en het Bedrijfsleven’ bieden goed overzicht, dat zou moeten worden omgezet in “*een eenduidig juridisch kader dat wereldwijd dwingend van toepassing is*”. Tien jaar geleden leek het onmogelijk een verdrag te sluiten dat anti-personeelsmijnen verbiedt. Dit verdrag bestaat in december 2004 vijf jaar. Nederland nam toen het voortouw en dient dat nu weer te doen. Waar een wil is, is een weg.
5. “*De OESO richtlijnen zijn uitgangspunt [...] voor de toetsing van aanvragen van Nederlandse bedrijven om overheidssteun[...]*”⁹ Wij vertrouwen erop dat exportkredietverzekeringen en alle andere dienstverlening aan Nederlandse economische activiteiten in het buitenland daar onder vallen. Wij complimenteren de regering dat zij toekenning van steun koppelt aan een MVO norm, maar helaas schiet de werkwijze, toetsing ex-ante, ernstig tekort. Recent heeft de commotie over steun voor bedrijven die op Cuba werken aangetoond, dat ook de feitelijke operaties getoetst moeten worden, om te voorkomen dat met Nederlandse steun OESO-richtlijnen worden overtreden. Het is onlogisch om deze toetsing te laten uitvoeren door de steunverlenende instellingen zelf, in plaats van door mensen die ervoor worden opgeleid en aangesteld.
6. Ronduit verwonderd zijn wij over de zinsnede “*De regering dringt er bij het bedrijfsleven op aan om ook in conflictsituaties niet mee te werken aan omkappingspraktijken.*”¹⁰ In acht nemend dat de ‘*OECD-bribery convention*’ internationaal bindende wetgeving is, en - ongeacht welke - omkoping verbiedt, laat deze zin zich lezen als: “De regering dringt er bij verkeersgebruikers op aan ook bij hoge snelheid niet door rood licht te rijden.”
7. In de notitie blijft onduidelijk hoe op internationaal, Nederlands, regionaal, en lokaal niveau in de landen zelf, gewerkt wordt aan het opzetten van methodes van monitoring van diverse internationale gedragscodes. Deze verantwoordelijkheid ligt primair bij overheden, en kan niet worden afgewenteld op NGO’s. NGO’s kunnen onderzoek doen en informatie aanleveren. Deze informatie mist echter het gezag en het politieke gewicht dat door overheden ingewonnen informatie wel heeft.
8. In de notitie is gekozen voor een indeling in de fasen preconflict, conflict en postconflict. Deze fasen lopen in de praktijk vaak door elkaar, en verschillende soorten interventies zullen dan in samenhang het beste effect sorteren. Na de ondertekening van de vrede moet bijvoorbeeld tegelijkertijd gewerkt worden aan wederopbouw én aan conflictpreventie.
9. Een ander ongeschikt concept is dat van de ‘neutrale actor’. Het is een illusie te denken dat een bedrijf een neutrale actor kan zijn in een conflictgebied. De praktijk is dat ieder die opereert in een

⁵ Ibidem, paragraaf 2.3. ‘het juridisch kader’, pag. 8.

⁶ Zie o.a. National Contact Point Statement ‘*how the OECD Guidelines for Multinational Enterprises (the Guidelines) should have been implemented by Chemie Pharmacie Holland BV (CPH) in relation to ore mining in the Democratic Republic of the Congo (DRC)*’. (Mei 2004) http://www.oesorichtlijnen.nl/documenten/NCP_verklaring_NIZA_CPH.pdf

⁷ ‘Ondernemen in conflictgebieden’, pag. 8.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, pag. 16-17.

¹⁰ Ibidem, pag. 17.

**Brief namens Pax Christi, NiZA, Care-NL, Cordaid, IRENE, Kerk in Actie, Landelijke India
Werkgroep en Novib. p/a NiZA, postbus 10707, 1001 ES Amsterdam**

conflictgebied – dus ook voor NGO's - onderdeel wordt van de conflictdynamiek. Daarom moeten van alle keuzes en handelingen worden vastgesteld welke invloed zij hebben op het conflict; een *conflict impact assessment* is geen luxe maar bittere noodzaak voor elke actor die in een conflictsituatie aan vrede wil bijdragen. Er is al veel gewonnen als ambassades uitgangspunten formuleren waarmee Europese ondernemingen de eigen plaats en rol in een conflictgebied kunnen analyseren.

10. Staatsbedrijven krijgen in de notitie helaas geen aparte aandacht. In sommige ontwikkelingslanden zijn staatsbedrijven de belangrijkste spelers. In zulke bedrijven komen politieke en economische macht bijeen, wat ze bijzondere mogelijkheden biedt die helaas te vaak ingezet worden voor machtsmisbruik (bijv. Angola). Staatsbedrijven zijn relatief vaak betrokken bij misstanden in andere landen, zoals de Chinese National Petroleum Company in Soedan. Het is een publiek geheim dat deze onderneming gebruik heeft gemaakt van Chinese dwangarbeiders en dat het directe steun heeft gegeven aan het Soedanese leger bij de gewelddadige ontvolking van de oliegebieden. Nederland heeft nimmer van haar diplomatieke kanalen gebruik gemaakt om hier een einde aan te maken. Doordat deze bedrijven hiermee weggelaten, concurreren zij ondernemingen weg die weigeren deelgenoot te zijn van dergelijke misstanden.
11. Wanneer twee ministeries betrokken zijn bij de uitvoering van hetzelfde beleid, zijn werkafspraken en taakverdelingen nodig. Wij zijn benieuwd hoe die luiden.

Wij hopen dat bovenstaande punten u zullen helpen bij het voorbereiden van het algemeen overleg van 29 juni. Te zijner tijd zullen we u benaderen voor een rondetafel bijeenkomst om nader van gedachten te wisselen.

Voor aanvullende informatie kunt u contact opnemen met Judith Sargentini (NiZA, judith.sargentini@niza.nl / 020.5206210) of Egbert Wesselink (Pax Christi, wesselink@paxchristi.nl / 030.2333346).

Met vriendelijke groet,

Micha Hollestelle, Pax Christi
Kirsten Hund, Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika (NiZA)

Mede namens:

Care Nederland
Cordaid
IRENE, International Restructuring Education Network Europe
Kerk In Actie
Landelijke India Werkgroep
Novib

CC:

- de minister voor Buitenlandse Zaken, de heer B.R. Bot
- de minister voor Economische Zaken, de heer L.J. Brinkhorst
- de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw A.M.A. Van Ardenne